

OB POLITIČNIH OBISKIH EISENHOWERJA

Težišče mednarodne napetosti se premika v Azijo

Kolonialno gospostvo gre h kraju - Velik politični poraz komunizma v Aziji

Predsednik Eisenhower se je napotil na obisk 11 držav v Evropi, Aziji in Afriki, da izmenja misli z ondrotnimi vodilnimi osebnostmi. Doslej je bil v Italiji, kjer je bil gost Gronchijev in imel razgovor tudi z Janezom XXIII. Papež mu je voščil mnogo uspeha k politiki mednarodnega pomirjenja, katero hoče v sporazumu s Hruščevom uresničiti.

Od tod se je ameriški državni poglavar odpeljal v Turčijo, Pakistan, Afganistan in Nehrujevo Indijo, kjer je ravnokar zaključil svoje 5-dnevno bivanje in od tam krenil v Perzijo in Grčijo. Zatem bo imel razgovore z Burgibo, predsednikom Tunizije v severni Afriki.

Cilj tega potovanja, ki pomeni za bolnega Eisenhowerja silen telesni napor, je dvojen: najprej naj služi pripravi vrhunškega sestanka med samimi zahodnjaki, kateri se bodo še ta mesec sešli v Parizu, da izravnavajo vse medsebojne spore, preden sedejo spomladi k zeleni mizi s Hruščevom. Življenjske koristi zahodnjakov namreč narekujejo, da se pojavijo k pogajanjem s komunisti z enotnimi nazori in predlogi.

DE GAULLE O KONCU KOLONIALNEGA GOSPOSTVA

Delo za slogo med zapadnimi zavezniki napreduje, kot se zdi, z uspehom. To se spozna že v tem, da se bodo zastopniki alžirskih vstajnikov bržkone kmalu napotili v Pariz na pogajanja, da sklenejo s francosko vlado premirje. To je postalo mogoče, ker je De Gaulle priznal Alžircem pravico do samoodločbe, se pravi do državne samostojnosti. Zadovoljiva ureditev alžirskega vprašanja je pa prvi pogoj sloge med zahodnjaki, med katerimi se zlasti Združene države nočejo zastran Alžirije nikakor zasovražiti v vsem arabskem svetu in pri afriško-azijskih narodih.

Da dokaže svojo dobro voljo, je De Gaulle preteklo nedeljo obiskal zapadno Afriko, kjer je v polmilijonskem mestu Dakarju poudaril, da je Francija sklenila napraviti konec kolonialnemu gospostvu v svojih prekomorskih posestvih. Ondotni narodi naj postanejo samostojni. Dobe naj lastne vlade in parlamente ter svobodno odločajo o svoji usodi.

Ker je današnji svet postal premajhen, je rekel De Gaulle, da bi poedini narodi bili popolnoma neodvisni drug od drugega, je le v korist Afrikancev, ako ostanejo priključeni Francosko-afriški skupnosti. Odo- bril je, da sta se Senegal in francoski del Sudana združila v državno zvezo pod nazi-

vom Mali, ter obljubil, da ju bo Pariz z vsemi silami podpiral, če se bosta pri bodočih pogajanjih odločila ostati še nadalje povezana s Francijo.

Predsednik parlamenta v Dakarju je odgovoril, da nova zveza obeh afriških držav ne bo nikdar protivna Franciji, temveč stala vselej čvrsto ob njeni strani. Ti dogodki so prešinili ondoto afriško javnost z nepopisnim navdušenjem. De Gaulle je bil sprejet s toliko radostjo kot še noben francoski državnik.

POLOŽAJ V AZIJI

S to svojo politiko De Gaulle brez dvoma znatno manjša nasprotja med zahodnjaki in zdi se, da bodo ti pred sestankom s Hruščevom vsaj v bistvenih rečeh edini. Popolnoma drugačen je pa položaj v Aziji. Razmere se tu po krivdi rdečih oblastnikov v Pekingu čedalje bolj ostrijo in slabšajo.

Večina azijskih držav ni doslej spadala k nobenemu taboru. Nasloniti se ni hotela niti na zahodnjake niti na sklop komunističnih dežel, ampak ostala nekako v sredi- ter z vsemi prijateljsko sodelovala. Vodilno vlogo v tej politiki je igral Pandit Nehru, kateremu so se priključile še druge azijske in afriške dežele, tako Sukarnova Indonezija, Naserjeva Združena arabska re-

bublika, v Evropi pa se je iste politike držala Jugoslavija.

Azijske države so bile odločene sodelovati tudi z Moskvo in Pekingom iz več vzrokov. Najprej zavoljo še zmerom živega ne- zaupanja do zahodnjakov, nekdanjih kolonialnih gospodarjev njihovih dežel. Izkoriščanja in krivic, ki so jih od njih doživeli, ondotni narodi še zmerom ne morejo pozabiti.

Danes, ko so samostojni, jih muči samo ena skrb, kako bi se namreč čimprej in, če je treba, z največjimi žrtvami izkopal iz gospodarske zaostalosti ter si zgradili so- došno industrijo. V tem pogledu jim daje- ta v marsičem zgled Sovjetska Rusija in Kitajska. Rusija, ki je bila tudi zelo za- ostala dežela, je v nekaj desetletjih postala druga država na svetu in tekmuje že z Ame- riko. Na slično pot je krenila Kitajska. Od komunistov se je torej mogoče marsikaj naučiti.

In čemu se z njimi spreti? Saj so ven- dar mogočni sosedje, ki ti lahko ogromno škodijo. Bolj pametno in koristno je spre- jeti tudi od njih pomoč in ne samo od za- hoda. Korist in strah sta bila torej tudi vzrok, da so nevtralne azijske dežele prija- teljsko sodelovale s komunisti.

Nenaden preokret

V tem položaju se je pa spomladi tega leta izvršil nepričakovan prevrat. Rdeča Ki- tajska je prišla v očitni spor s Tibetom, ki spada h Kitajski, čeprav njeno prebivalstvo ni kitajskega rodu. Tibetanci so globoko veren narod in se zavoljo tega nikakor ne morejo strinjati s protiversko politiko pe- kinških komunistov. To je bil vzrok, da se je med prebivalstvom razširilo globoko ne- zadovoljstvo in so se nekatera tibetanska gorska plemena celo uprla.

Tedaj je Mao-Ce-Tung poslal v Tibet vo- jaštvo, ki je začelo požigati samostane, klati in zapirati na tisoče Tibetancev ter sploh nastopilo s tako krvoločnostjo, da je po- svetni in verski poglavar Tibeta Dalai-La- ma zbežal čez mejo in poiskal s številnimi begunci zavetišče v Indiji. Dogodke v Ti- betu je mednarodna javnost primerjala z ljudsko vstajo na Madžarskem l. 1956.

Nehru ni mogel Dalai-Lami in tisočerm tibetanskim beguncem odbiti pribežališča, čeprav je vedel, da se bo hudo zameril ko- munistom v Pekingu. In ti so se res na ta način maščevali, da so začeli vdirati z obo- roženimi oddelki čez mejo Indije in zahtevati zase pokrajine, obsežne kot ena tretji-

na Italije, češ da spadajo pravzaprav h Kitajski. Kitajski nasilni pohlep po tuji zemlji je pa v doslej komunistom prijaznih državah Azije izzval pravcati duhovni pre- vrat.

STRAH PRED RDEČO KITAJSKO

Prebivalstvo Indije vidi danes v Kitajski Mao-Ce-Tunga smrtno sovražnico svoje dr- žavne neodvisnosti, pred katero se je tre- ba z vsemi silami braniti. Spor med obema ogromnima deželama je še neporavnan ter vzbuja splošno vznemirjenost po vsej Aziji.

Strah pred kitajskim imperializmom je izzval močen odpor tudi v Indoneziji, drža- vi, ki šteje okrog 80 milijonov prebivalcev. Tu so Kitajci uživali do pred kratkim ob- sežne pravice. Njihovi priseljenci, ki jih je približno en milijon, so imeli velik vpliv v gospodarskem življenju Indonezije. Zdaj je pa vlada v Džakarti izdala ukaz, da tujci ne smejo več bivati v podeželju, kar je očit- no uperjeno zoper Kitajce. Posledica je bi- la, da je nastal med Mao-Ce-Tungom in Su- karnom zelo oster spor, ki zdaleč ni še izravnani.

RADIO TRST A

Nedelja, 20. decembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 9.30 Slovenski narodni motivi; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.20 Zbor iz Rupe; 17.00 »Lepa Vida«, dramska pesnitev v treh dejanjih (Ivan Cankar). Igrajo člani RO; 18.40 Koncert slovenskih solistov; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — Johann Wolfgang Goethe (Alojz Rebula).

Ponedeljek, 21. decembra, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — »Pogumni Tonček«, mladinska igra (Jaka Spicar). Igrajo člani RO; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Športna tribuna; 20.30 Mozart: »Bastien und Bastienne«, komična opera v enem dejanju; dunajski simfonični orkester vodi John Pritchard — Menotti: Tat in tetka, opera v enem dejanju; orkester Ameriške radijske družbe vodi P. H. Adler. Približno ob 21. uri: Mala literarna oddaja.

Torek, 22. decembra, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel; »Afriški krokodil«; 18.10 Stravinski: Pomladni sejem, slike iz poganske Rusije; 19.00 Sola in vzgoja — »Zakaj pride do spora med šolo in domom«; 21.00 Ilustrirano predavanje — Franc Jeza: Mojstri groze — »J. G. Vandek«; 22.00 Umetnost in življenje — Avgust Černigoj: »21. razstava italijanske umetnosti v Milanu«; 22.15 Jugoslovanski skladatelji — »Milan Prebenda« (Pavle Merku).

Sreda, 23. decembra, ob: 18.00 Z začarane police — Ivanka Cegnar: »Zlata ptička«; 18.40 Slovenske folklorne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 21.00 »Zbogom drevesce«, igra v treh dejanjih (Aldo Nicolaj — Mirko Javornik). Igrajo člani RO.

Četrtek, 24. decembra, ob: 18.00 Schubert: Simfonija št. 5 v B-duru; 18.45 »Zarek sonca za ubogo starko«, radijska zgodba (Rado Borovič). Igrajo člani RO; 21.00 Blagovest o učlovečenju Gospoda v domovih sveta, božična slikanica (Jože Peterlin), nato izbor božičnih melodij; 24.00 Prenos maše polnočnice iz župne cerkve sv. Jakoba.

Petek, 25. decembra, ob: 8.30 Zbor Lojze Bratuž; 9.00 Corelli: Concerto grosso op. 6, št. 8 v g-molu, imenovan Božični koncert; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Blagovest o učlovečenju Gospoda v domovih sveta, božična slikanica (Jože Peterlin) — ponovitev; 15.20 Britten: Božične pripovedke, cantata; 17.00 »In odvedel ju je v Egipt«, radijska drama (Johannes Hendrich — Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 18.15 Beethoven: Simfonija št. 9 v d-molu, op. 125, imenovana Pastoralna; 20.30 Božič v pesmi raznih narodov; 21.00 »Sveta noč«, božične pesmi (Franc Jeza).

Sobota, 26. decembra, ob: 8.30 Zbor iz Škedenja; 10.00 Predavanje — »Mednarodna razstava jasic v Bologni« (M. Javornik); 11.30 »Male zvezdice veliki božični večer«, pravljica (Mihael Jeras). Igrajo člani RO; 15.45 Ansambla Večernica in Zarja; 17.00 »Ivanove dogodivščine«, radijska drama (Oskar Sudol — Lelja Reharjeva). Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu; 18.40 Folklorni orkester Srečko Dražil; 20.40 Zbor Slovenske filharmonije; 21.00 Moj najlepši božič, božični spomini naših avtorjev (Saša Martelanc).

TEDENSKI KOLEDARČEK

20. decembra, **nedelja**: 4. adventna, Evgenij
21. decembra, **ponedeljek**: Tomaž, Severin
22. decembra, **torek**: Demetrij
23. decembra, **sreda**: Viktorija
24. decembra, **četrtek**: Sveti večer, Adam in Eva
25. decembra, **petek**: Božič, Rojstvo Gospodovo
26. decembra, **sobota**: Stefan, Marin

BOGAT LOV

Na Švedskem so nekateri ribiči čez noč postali bogati. Na kratki razdalji dveh milj se je namreč pojavilo na tisoče jegulj, tako da jih je ena ladja v eni noči nalovila tudi po 4 tisoč kg. Jegulj niso hotele več sprejemati niti tovarne za konzerviranje rib. Skrbni, kam z ribjim bogastvom, pa je bilo kmalu konec, ker je nov morski tok čez noč odplaval vse jegulje proti Danski.

Težišče mednarodne napetosti se premika v Azijo

(Nadaljevanje s 1. strani)

V tabor nasprotnikov rdeče Kitajske je stopila tudi Malaja, bogata zvezna država na polotoku istega imena, v kateri živi pol-drugi milijon Kitajcev. V tej deželi je bil pred dnevi ustanovljen poseben odbor »za obrambo Tibeta« in njen zunanji minister je imel zelo sovražen govor proti komunističnim veljakom v Pekingju.

**NAPAD NA INDIJO —
»ŽALOIGRA KOMUNIZMA«**

Neoporečno je vsekakor dejstvo, da je imperialistični kitajski pohlep po tuji zemlji poglavlje v kosti strah vsem svobodnim narodom Azije, ki so naravnost prisiljeni iskati pomoči pri zapadnjakih. Hruščev je to uvidel in zato je, kot beremo, pred kratkim izjavil, da pomeni zlasti napad na Indijo pravo »žaloigro komunizma«.

Posledica napada je namreč ta, da je rdeča Kitajska danes moralno in politično v

Aziji popolnoma osamljena in ji njena napadalnost močno škoduje tudi v očeh afriških narodov. Veliko škodo ima od tega pa tudi Rusija, ker je tudi ona komunistična dežela, ki se bori za vpliv med svobodnimi deželami Azije, kamor se danes čedalje bolj premika tekma med komunisti in zapadnjaki za premoč v svetu.

Strah pred komunizmom, ki se je polotil zlasti Indije, je drugi vzrok, da je šel Eisenhower na potovanje. Ogroženim azijskim narodom je prav gotovo ponudil pomoč Združenih držav. Doslej nevtralne azijske dežele zavoljo tega sicer ne bodo pristopile k taboru zapadnjakov, na zunaj bo ostalo vse pri starem, toda dejansko se bodo v svoji stiski tako tesno naslonile na zahod in posebno na Ameriko kot še nikoli doslej.

Za škodo, ki bo iz tega nastala tudi za ugled in vpliv Sovjetske Rusije in komunizma sploh, se ima Hruščev zahvaliti komunistu Mao-Ce-Tungu.

De Gaulle in Atlantska zveza

Te dni zaseda v Parizu Atlantski svet, v katerem sodeluje 45 ministrov, zastopnikov 15 držav članic. Že koj ob otvoritvi se je razdelo nasprotje, ki danes vlada med Francijo in Atlantsko skupnostjo.

Vzrok je v tem, da hoče Francija biti popolnoma enakopravna Veliki Britaniji in Ameriki: od njiju zahteva, naj jo posvetita v atomske tajnosti in priznata za enakovredno jedrsko velesilo. Obenem hoče De Gaulle, naj Amerikanci in Angleži pritegnejo Francoze v dejansko vrhovno vodstvo Atlantske skupnosti.

Ker tem zahtevam do danes ni še zadoščeno, je De Gaulle začel delati zaveznikom težave. Francosko vojno mornarico je odtegnil neposrednemu vojaškemu poveljstvu Atlantske zveze, isto je storil s francoskim letalstvom in naposled se je uprl, da bi na francoskem ozemlju bila skladišča ameriškega atomskega orožja. Zaradi takega razmerja je zastopnik Amerike v Atlantskem svetu te dni ostro napadel Francijo.

Milazzo in demokristjani

Po padcu sicilske vlade so se začela pogajanja med Milazzom in drugimi strankami, tako tudi s Kršč. demokracijo, ki mu je predlagala, naj sestavi z njo novo deželno vlado. Pri tem je bila voljna prepustiti Milazzu mesto deželnega predsednika. Razkolnik je bil pripravljen predlog sprejeti, ali zahteval, naj stopijo v vladno večino še Nennijski socialisti, kar je pa Kršč. demokracija odbila. To je vzrok, da ni prišlo do sporazuma.

V torek je Milazzo dobil v deželnem zboru večino, a ni bil proglašen za predsednika vlade, ker seji ni prisostvovala dvetretjinska večina poslancev, kot predpisuje zakon. Volitev se bo zato ponovila. Kakšno stališče bodo zavzeli demokristjani do Milazza, ni še znano. Jasno je le to, da bi se radi z njim pobotali in mu že priznavajo položaj predsednika deželne vlade.

Mnogi opazovalci imajo vtis, kot da je prišla Atlantska skupnost v zelo težko križo; vendar spor se bo kljub temu poravnal, zakaj De Gaulle je veren kristjan in ne more zamenjati dosedanjih zaveznikov z boljševiki. Pač pa bo zahteval od Amerike in Anglije marsikatero pravico za svojo domovino in jih vsaj deloma tudi dosegel.

PRVI PREDSEDNIK CIPRA

V nedeljo so izvolili na otoku Cipru prvega predsednika nove republike. Zmagal je nadškof Makarios, za katerega je glasovalo 144 tisoč 551 volivcev, medtem ko je njegov nasprotnik Klerides, katerega je podpiral voditelj bivših protiangelskih partizanov general Grivas, dobil le nekaj nad 71 tisoč glasov.

Makarios je po zmagi izjavil, da njega ne žene nobeno politično častihlepje, temveč da hoče samo služiti ciprskemu ljudstvu, pa naj bo politično in socialno kakorkoli opredeljeno.

PREMOG IN BREZPOSELNOST

Francoski minister za industrijo je sporočil zbornici, da bo vlada odpustila prihodnje leto z dela 25 do 30 tisoč rudarjev iz premogovnikov. Francija bo izkoriščala raje vrelce nafte, ker je pridobivanje premoga postalo predrago. Danes je zaposlenih v premogokopih, večinoma v Loreni in Alzaciji, nad 15.000 italijanskih delavcev. Boje se, da bodo ti prvi odpušteni z dela.

Visok davek

Če bi se vsi kadilci v Italiji odpovedali cigaretam, bi država imela 500 milijard letne zgube. Največ se pokadi cigaret Nazionalni esportazione, ki stanejo po enajst lir ena. Od te vsote dobi 66 stotink tobakarinar, 8,48 lire pa gre v državno blagajno. Cigareta sama stane pa le 1 liro in 86 stotink. Najhujši kadilci so v Milanu, kjer vsak puhne v zrak po 17 tisoč lir na leto.

Kajenje je, kot vidimo, občuten davek, ki si ga pa ljudje prostovoljno nalagajo.

Od kod ime Jadranskemu morju?

Zemljepisci so doslej zatrjevali, da je Jadransko morje dobilo ime po mestu Adria, ki je bilo v petem stoletju pred Kristusom pomembno rimsko središče ob obali Jadrana. Sedaj je Adria italijansko mesto, precej oddaljeno od morske obale.

Novejša raziskovanja, ki jih vodijo strokovnjaki arheološkega muzeja v Zadru, pa naj bi kazala, da je Jadransko morje najbrž dobilo ime po tem prastarem mestu, nekdanjem ilirskemu Jadru. To trditev naj bi potrjevale izkopenine, do katerih so prišli med obnovo Zadra, ki je bil med zadnjo vojno hudo razdejan. Arheologi so namreč ugotovili, da je na polotoku, kjer je stal nekdanji Zadar, šest kulturnih plasti, od katerih najstarejša sega do 3. tisočletja pred Kristusom in ima ostanke liburnske keramike.

V daljni preteklosti so bila tla na polotoku pokrita s plodno zemljo, imela bujno vegetacijo ter številne izvirke pitne vode. O tem pričajo tudi ostanki starih vodnjakov,

Po svetu

FRANCIJA — Neka tovarna je začela izdelovati steklene smuči. Baje so boljše od lesenih, ker so prožnejše.

— 0 —

Skupina pariških prometnih izvedencev je predlagala, naj bi vsadili drevo za vsak na novo prijavljeni avtomobil; tako bi izboljšali zrak in zmanjšali trušč.

ANGLIJA — Angleška pošta prodaja pisemske ovitke iz plastične snovi. Ovitki so nepremočljivi, uporabiti pa jih je mogoče tudi stokrat. S črnilom napisan naslov zbriseš z vodo.

ZDA — Leta 1958 so Američani potrošili 180 milijonov kilogramov žvečilnega gumija. To pomeni, da je vsak otrok v ZDA pospravil v 12 mesecih po 200 ploščic žvečilnega gumija.

— 0 —

Newyorška policija je aretirala Tonyja Santano in ga obtožila, da je razpečeval mamila. V njegovem stanovanju so našli številne goble, izvežbane za raznašanje heroína.

IZRAEL — V Biti je policijski komisar vprašal neko ženo, zakaj je šele po petih mesecih prišla javit, da pogreša moža. Ta je odvrnila: »doslej ga nisem pogrešala«.

BELGIJA — Za ljubitelje živali, ki hočejo svoje papige na vsak način naučiti govorice, je začela neka nemška tovarna izdelovati gramofonske plošče, ki nenehoma ponavljajo isti stavek. Izdelovalci zatrjujejo, da se vsaka povprečna papiga v nekaj dneh nauči ponavljati določen stavek.

SZ — V moskovsko cirkuško šolo se vsako leto prijavi več tisoč fantov. Sprejetih pa je le 150.

NEMČIJA — Frankfurtsko sodišče za mladoletnike je 19-letnemu avtomobilistu, ki je po neprevidnosti do smrti povozil osemletnega dečka, naložilo tole vzgojno kazen: dve leti bo moral negovati pokojnikov grob.

ITALIJA — Konec lanskega decembra je bilo v Italiji 1.836.536 avtomobilov in 3.564.000 motornih koles. Leta 1958 so pa izdelali 403.548 novih avtomobilov. V Italiji pride torej en avtomobil na vsakih 27,4 prebivalca in eno motorno kolo na 14,1 prebivalca.

ki se nahajajo globoko pod sedanjo morsko gladino (vzhodna jadranska obala se po mnenju znanstvenikov zniža za približno en meter vsakih 1000 let). Ugodne razmere, zlasti še pitna voda, naj bi pravzaprav ilirske pastirje na polotok, kjer so sčasoma ustanovili mesto Jadar — ta beseda ima isti izvor kot ilirska beseda za vodo. Jugoslovanski arheologi menijo, da so Ilirci in po njihovem zgledu tudi grški kolonisti, ki so kasneje prišli na jadransko obalo in otoke, tako imenovali tudi morje, katero je obdajalo to pomembno naselje. To ime pa se je sčasoma razširilo tudi na vse druge dele Jadranskega morja.

— — —

Novi kardinali

Janez XXIII. je imenoval, kot smo že omenili, 8 novih kardinalov, od katerih so trije Italijani in petorica inozemci. Kardinalski zbor, ki je skozi stoletja sestajal največ iz 60 članov, je danes pomnožen na 79.

Papež je imel v ponedeljek govor v konzistoriju, v katerem se je bavil obširno tudi z lakotjo, ki vlada še po svetu. Vest, je rekel, mi nalaga zahtevati, naj bodo bogastva zemlje na razpolago **vsem ljudem**, kakor to terjata socialna pravičnost in sam Stvarnik.

OBISK NENNIJA V JUGOSLAVIJI

Voditelj Italijanske socialistične stranke Pietro Nenni se je v torek vrnil iz Beograda, kjer se je mudil sedem dni kot gost jugoslovanske Socialistične zveze delovnega ljudstva. Razgovore je imel tudi z maršalom Titom in podpredsednikom vlade Kardeljem.

Ob odhodu je izjavil, da so ga pomenki z jugoslovanskimi politiki močno zveselili, ker so mu dokazali, kako imajo slične poglede kot on na mednarodni položaj in zlasti na potrebo svetovnega pomirjenja in razorožitve.

TRŽAŠKI SENATORJI

Rimski senat je v torek soglasno odobril zakonski načrt, po katerem imajo prebivalci na Tržaškem ozemlju pravico, da izvolijo tri senatorje. Ker gre za ustavni zakon in mora o njem dvakrat glasovati tako poslanska zbornica kot senat, ni še gotovo, če bodo volitve razpisane za prihodnjo pomlad, ko bodo Tržičani volili pokrajinske svetovalce ter bodo obenem upravne volitve v vseh občinah na Tržaškem, razen v mestu.

Novi ljubljanski škof

Janez XXIII. je imenoval dosedanjega apostolskega upravnika msgr. Antona Vovka za rednega ljubljanskega škofa, se pravi za polnomočnega naslednika pokojnega dr. Gregorja Rožmana.

KAM GREDO?

Izseljevanje iz Italije v tujino je še vedno močno, čeprav zadnje čase nazaduje. Večina izseljencev išče kruha v Kanadi, druga vabljiva dežela je Venezuela v Južni Ameriki. Za tema dvema pridejo v poštev Avstralija, Združene države in prav na koncu Argentina, ki je zastran neurejenih razmer zadnje čase postala najmanj privlačna.

Potujčevanje slovenske zemlje

V nedeljo je bila na Proseku svečanost, ki je zbudila splošno pozornost med Slovenci naših krajev. V proseški italijanski koloniji Borgo San Nazario je bila namreč za tuje priseljence otvorena posebna cerkev. Slovesnosti so poleg predstavnikov oblasti prisostvovali zastopniki iredentističnega »Sveta svobodnih občin Istre« in razni prosluli sovražniki našega naroda, kot n. pr. bivši tržaški župan Gianni Bartoli.

Otvoritev nove cerkve ni sama na sebi nič posebnega. Našim ljudem pa na žalost iznova bridko kliče v spomin, kako se na črtno in brezobzirno potujčuje naša rodna zemlja. Na Prosek, kjer od ustvaritve sveta niso nikoli živeli Italijani, je bilo doslej pripeljanih že toliko tujcev, da je zanje postalo potrebno celo lastno svetišče.

Cerkev je posvetil tržaški škof Santin v spremstvu več dostojanstvenikov našega stolnega kapitlja.

POSLEDICA POPLAVE

Strahovita poplava, ki je zalila južno-francosko mesto Fréjus, je prinesla, kot se čudno sliši, tudi nekaj dobrega. Mednarodna družba za pomoč prizadetim krajem vabi italijanske brezposelne delavce, naj se priglase za obnovitvena dela. Poleg plače jim nudijo prosto hrano in bivališče ter 4 tisoč lir za prevozne stroške do Fréjusa. Priglasiti se je treba pismeno v Milanu (Servizio civile internazionale, Corso Concordia 12) ali naravnost na županstvu v Fréjusu.

DVE ŽENSKI

Podminister za šolstvo poslanec Scaglia je odstopil. Na njegovo mesto je prišla demokristjanska poslanka Maria Badaloni, ki je po poklicu učiteljica. V rimski vladi sedita sedaj dve ženski.

Ruski dumping z lanom in konopljo

Dumping pomeni prodajanje blaga po tako nizkih cenah, da ne dovoljujejo proizvajalcu nobenega dohodka in ogrožajo domačo proizvodnjo. Rusija lahko prodaja po tako nizkih cenah, saj je tam vsa trgovina državna: država ima dobiček ali poravnava sama morebitni primanjkljaj. In Rusija ponuja danes lan in konopljo po tako nizkih cenah, da bi zapadne države morale sploh opustiti vsako pridelovanje teh dveh tkiv, če bi veljalo samo načelo ponudbe in povpraševanja. V zapadnoevropskih državah je pridelovanje lana in konoplje predrago, čeprav so cene strahovito padle in predstavljajo pri lanu danes komaj 40% cen iz jeseni 1955. leta.

Zapadnoevropske države so mislile, da imajo orožje proti ruskemu dumpingu, ker je obstajal dogovor med zvezami tekstilnih tovarn, da smejo pri predelavi lanu in konoplje uporabljati le 10% uvoženih in 90% domačih vlaken. To orožje pa je bilo učinkovito prav malo časa, ker ga niso hotele spoštovati tovarne platna na Škotskem.

Posledice ruskega dumpinga pa so že danes zelo občutne: v Belgiji, Franciji in na Holandskem so se z lanom in konopljo posejane površine skrčile za 48% v primeri z l. 1956, v Italiji pa za 55% in v nekaterih pokrajinah celo za 90%.

Tržaškega

Nabrežina:

O KRAŠKEM VODOVODU

Na zahtevo prefekture je občinski svet prejšnji petek najprej razpravljal o spremembi nekaterih členov pravilnika za pokopališča. Oblastva v glavnem zahtevajo, naj se natančneje določijo dolžnosti grobarjev, ki jih občina tako rekoč nima, kajti to delo se doslej v posameznih vaseh različno opravlja. Po obstoječih predpisih bi stroške za to delo morala nositi občina, medtem ko jih sedaj navadno plačujejo sorodniki umrlega.

Svet je po daljši razpravi sklenil, naj to in druga vprašanja, ki zadevajo pokopališča, prouči posebna komisija. O njenih izsledkih pa bo svet razpravljal na eni prihodnjih sej.

Svetovalci so zatem izvolili tri predstavnike v konzorcij Kraškega vodovoda. Ti so gg. Albin Škrk, Anton Antonič in Abdon Vižintin. Ob tej priliki je dosedanji predsednik Kraškega vodovoda podžupan Škrk poročal o triletnem delovanju ustanove. Uprava si je zlasti prizadevala, da izboljša vodovodne naprave in razširi omrežje. Pri tem je dosegla lepe uspehe, kajti posrečilo se ji je, da je znatno zmanjšala škodo, ki je nastala, ker so cevi puščale. Še leta 1957 je namreč 81% vode šlo v zgubo, medtem ko so koristniki vodovoda potrošili le 19 odstotkov. Za razširitev vodovodnega omrežja je konzorcij na področju nabrežinske občine izdal okrog 5 milijonov lir, tako da je danes 681 koristnikov, medtem ko jih je bilo pred 3 leti le 556.

Proračun vodovodnega konzorcija sicer še izkazuje okrog 4 milijone primanjkljaja,

od katerega mora Nabrežina plačati okrog poldrugi milijon, toda primanjkljaj je iz leta v leto manjši. Konzorciju dobavlja vodo tržaška Acegat, in sicer po ceni, ki je, kot je poudaril predsednik Škrk, previsoka. Zato se bo morala nova uprava prizadevati, naj se pogodba spremeni in voda poceni.

Sv Ivan:

SMRT UGLEDNEGA DOMACINA

Prejšnji petek je v tržaški bolnišnici umrl 59-letni Avgustin Žerjal, oče številne in ugledne svetoivanske družine. V grob ga je spravila kruta in neprizanesljiva bolezen, ki ga je bila zgrabila pred kratkim in o kateri ni nihče slutil, da ga bo tako hitro strla.

Pokojnik se je še v mladih letih preselil iz rodne Pliskovice na Krasu v naše mesto. Bil je neumoren delavec, skrben družinski oče in narodno globoko zaveden ter veren Slovenec.

V tem duhu je s pomočjo gospe soproge vzgojil tudi svojo številno družino. Imela sta namreč 10 otrok, od katerih je en sin duhovnik, dve hčerki pa učiteljici. Kako je bil pokojnik spoštovan, je pokazal pogreb, ki se ga je udeležila izredna množica Svetoivančanov in mnogi prijatelji ter znanci iz mesta in s podeželja.

Naj bo zvestemu sinu svojega naroda lahka domača zemlja! Gospe soprogi in otrokom izrekamo globoko občuteno sožalje, kateremu se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

NESREČA SLOVENSKEGA PROFESORJA

V petek se je v bližini Barkovelj zgodila prometna nesreča, pri kateri je bil hudo

ranjen dr. Franc Škerlj, profesor na slovenski gimnaziji v Trstu in tajnik Slov. gospodarskega združenja. Ko se je s svojim avtom peljal proti mestu, je vozilo zaradi spolzkih tal zašlo s ceste in se prevrnilo na streho.

Ponesrečenca so odpeljali v bolnišnico, kjer so ugotovili, da si je zlomil levo ramo in desni komolec ter se ranil po obrazu.

Dr. Škerlju želimo, da bi čimprej popolnoma okrevljal in se vrnil med svoje dijake.

IZZIVANJE ALI NEVEDNOST?

Pod tem naslovom smo v predzadnji številki objavili pismo iz Nabrežine, kjer se neka mati pritožuje, da je bila na glavni vhod tamkajšnje osnovne šole pred kratkim postavljena tabla s samo italijanskim napisom, čeprav sta v poslopju tako slovenska kot italijanska šola.

Zvedeli smo, da je občinski odbor v Nabrežini prejšnji petek odločno protestiral proti postavitvi table ter pozval šolsko skrbništvo v Trstu, naj poskrbi, da se čimprej odstrani. Odbor je obenem sklenil postaviti na vse šole v občini dvojezične napise. Zadnje dni smo še zvedeli, da je bila tabla z italijanskim napisom postavljena tudi na šoli v Devinu. Odbor je zahteval, naj se tudi ta odstrani.

OBVESTILO

Odbor Dolinske srenje obvešča vse pridelovalce oljk, da bo letos začela obratovati srenjska oljarna. Prizadeti naj čimprej prijavijo srenjskemu odboru količino oljk, ki jih nameravajo predelati.

Beneška Slovenija -

IZ BRDA

Nedavno tega so se italijanska in jugoslovanska oblastva domenila, da smejo skozi prehod v Učejci voziti tudi avtomobili in druga motorna vozila. Tako smo pred nekaj dnevi videli prve avtomobile, ki so odhajali ali prihajali čez mejo. Zato Učejci ne občuti več toliko svoje zakotnosti, zapuščeni in odmaknjenosti od sveta.

Obmejni promet skozi Učejco ni bil številni, ker so prve vasi v Jugoslaviji precej oddaljene od meje in ker avtobus ne vozi do prehoda. Jugoslovani so zato raje hodili skozi Stupico na čedadski trg, namesto da bi šli skozi Tersko dolino v Čento. Zaradi nove olajšave pričakujemo, da bodo zlasti ljudje z Bovškega številneje obiskovali naše kraje.

Da se promet še živahneje razvije, je potrebno, da se naša in jugoslovanska oblastva čimprej sporazumejo, da se vzpostavi avtobusna proga Čenta-Učejci-Bovec. Prej pa bi se na naši strani morala popraviti cesta.

Prebivalstvo naše občine je v zadnjih petih letih nazadovalo za kar 450 duš, kar znaša 20 odstotkov vseh občanov. Če se bo izseljevanje v tem obsegu nadaljevalo, bo Terska dolina kmalu prazna. Treba je pri nas nemudoma izboljšati življenjske pogoje, kajti drugače ne bo nihče mogel ljudi zadrževati na rodni domovih.

IZ REZIJE

Karnijci in Rezijani si podajajo bratsko roko, ker jih povezuje enaka usoda: revščina. Pred kratkim je bilo v Tolmezzu zborovanje, na katerem so razpravljali o revnem gospodarskem stanju gorskega predela fur-

Ob preranem grobu Slavice Tencetove

Pretekli sta komaj dve dobri leti, odkar je kruta smrt prerano prekinila življenje nabrežinskemu didaktičnemu ravnatelju Francu Ščuki, ko si je smrtna kosa zbrala novo žrtev med vrstami nabrežinskih šolnikov. V nedeljo je namreč po dolgi in neozdravljivi bolezni za vedno nehalo biti srce komaj 35-letne učiteljice Slavice Tencetove.

Če je bil pokojni Franc Ščuka obnovitelj in organizator slovenskih osnovnih šol na tem delu Tržaškega ozemlja, je bila Slavica Tencetova njegova najožja in najzanesljivejša sodelavka ter izvrševalka njegovih zamisli. Ob njuni prerani smrti se nam zdi, kot da je legel v grob del našega nabrežinskega šolstva, kot da sta se združila v prah glavna stebra naših komaj obnovljenih in že hudo izpostavljenih šol...

Pokojna Slavica je bila rojena učiteljica in vzgojiteljica ter idealno slovensko dekle. Spadala je v vrste tistih primorskih izobražencev, ki so se sicer izšolali v italijanskih zavodih, a so kljub temu ohranili slovensko zavest skoraj čvrstejšo od marsikaterega tistih izobražencev, ki so izšli iz po-vojnih slovenskih tržaških šol.

Ob osvoboditvi se je Tencetova z velikim navdušenjem in z vsem svojim mladostnim

zanosom posvetila nabrežinski šoli in mladini, vneto sodelovala pri mladinskem pevskem zboru in tedaj še živahnem prosvetnem delovanju. Kasneje je vrsto let pripravljala in vodila odlično uspele šolske prireditve ter skratka bila duša slovenske šole v Nabrežini. Kljub svoji izredni in od vseh priznani nadarjenosti je ostala skromna, ponižno in ljubeznivo dekle, ki ni imelo druge skrbi, kot da se vsa preda delu za vzgojo, zaupane ji mladine. In v svojih ne-nehnih prizadevanjih je dobesedno izgorevala, kot da bi slutila, kako so ji dnevi štet in da ne bo mogla do kraja izvršiti svojega poslanstva.

Danes je žal ni več. Stol za katedrom njenega razreda je prazen. Njeni učenci zaman pričakujejo, da bo »gospodična Slavica« ponovno stopila v razred. Za njo globoko žalujejo šolska mladina, rojstna vas in njeni stanovski tovariši, ki se dobro zavedajo, da so zgubili idealno sodelavko, katere delo bo težko nadaljevati.

Naj bo plemeniti učiteljici in vzgojiteljici lahka ljubljena domača zemlja! Hudo užaloščeni materi in sorodnikom izrekamo globoko sožalje z željo, da jim Bog pomaga prenesti neizmerno bol.

D. L.

GORISKI OBCINSKI SVET

Na predzadnji seji je goriški občinski svet razpravljal o stanovanjih Ustanove za gradnjo ljudskih hiš (IACP). Te hiše bodo po določeni ceni prodali povečini družinam, ki v njih že stanujejo.

Stanovalci pa so na zborovanju v Stražicah sprejeli resolucijo, v kateri so predlagali nekatere izpremembe pogojev za odkup ter zahtevali, naj se odplačevanje podaljša na dobo 25 let, kar je bržkone neuresničljivo, ker bi o tem moral sklepati parlament. Koristi stanovalcev je na seji branil komunist dr. Battello.

Podpredsednik goriške IACP, svetovalec Zucalli, je zagotovil, da bodo družinam, ki ne bodo mogle ali hotele odkupiti stanovanja, nudili vso podporo, da dobe novo bivališče.

Svetovalec Battello je izjavil, da je odkupna cena previsoka, saj bo znašala pri nekaterih stanovanjih po 8000 lir za kubčni meter. To trditve pa je posebno vneto izpodbijal monarhist Pedroni.

Demokristjani so zatem zatrjevali, da bodo z odkupom mnoge družine prišle do lastnega stanovanja, IACP pa bo z denarjem, ki ga prejme od stanovalcev, lahko gradila nove hiše.

Na koncu je župan izjavil, da je v pokrajini dovolj drugih hiš za tiste družine, ki ne bodo mogle ali hotele odkupiti stanovanja v ljudskih hišah.

Zadnja seja pa je bila posvečena izključno razpravi o obračunu za leto 1958.

Kanalska dolina

lanske pokrajine. Tudi naša dolina spada k okraju Tolmezzo in je zato članica borbeno Karnijske skupnosti. Zato je prav, da se tudi Rezijanci udeležujemo raznih karnijskih gospodarskih prireditev.

Zborovanja so se sicer udeležili tudi naši predstavniki, a nihče izmed njih ni imel toliko poguma, da bi spregovoril o gospodarskem stanju v naši občini in o zgrešenem ter protisocialnem delovanju njenih upraviteljev.

Karnijci imajo v vsaki občini tako imenovani odbor za prepoved občin. Ali bi ne bilo prav in potrebno, da se tudi pri nas ustanovi tak odbor? Ta bi preučeval vsa občinska gospodarska vprašanja in jih nato pojasnil oblastvom in poslancem. Da se odbor ustanovi, naj poskrbe prebivalci sami, saj vemo, da ne moremo tega pričakovati od naših zanikrnih upraviteljev.

IZ RAJBLJA

Dne 4. decembra smo rudarji tudi letos obhajali praznik svoje zaščitnice sv. Barbare. Po opravljenem cerkvenem obredu so podelili nagrade med tiste delavce, ki že 20 let vestno delajo v našem rudniku; mladencem pa, ki so z uspehom dokončali petletno večerno strokovno šolo, so razdelili diplome.

Spomladi bodo pri nas občinske volitve, na katere se vse stranke že vneto pripravljajo. Za sedaj so nam znane samo njihove obljube, med katerimi je na prvem mestu napeljava vodovoda. Obljubljali so nam ga pred vsakimi volitvami, a so potem nanj pozabili. Bržkone bo tudi to pot ostalo le pri obljubah.

Obračun izkazuje 2.331 milijonov 806 tisoč lir dohodkov in 2.331 milijonov 797 tisoč izdatkov; v blagajni je torej ostalo okoli 8000 lir. Uravnovešene dohodkov in izdatkov je zlasti z zadovoljstvom podčrtal župan, toda mestni upravi so peli hvalo tudi drugi svetovalci, med njimi dr. Sfiligoj. Ob koncu so prisotni v ogromni večini glasovali za obračun. Proti ni bil nihče; glasovanja so se pa vzdržali monarhist Pedroni, liberalec Attems in komunist Battelli. Socialnih demokratov ni bilo na seji.

O SAMOUPRAVNI DEŽELI

V soboto je goriški pokrajinski svet razpravljal o avtonomni deželi Furlanija-Juljska krajina ter soglasno sprejel resolucijo naslednje vsebine:

Svet najprej izraža zadovoljstvo, da je parlament začel končno proučevati to važno vprašanje. Zatem se svet sklicuje na svoje prejšnje sklepe ter poudarja, kako si vse goriško ljudstvo želi, naj parlament čimprej ustanovi samoupravno deželo s posebnim statutom, ki naj novi edini zgotovi čimvečjo zakonodajno in finančno avtonomijo, da se zadosti izrednim potrebam naših krajev.

V torek je rimska komisija za ustavne zadeve vzela v pretres štiri različne zakonske predloge za ustanovitev dežele Furlanije-Juljske krajine. Ta dan so se sestali v Rimu tudi tajniki demokristjanske stranke iz Trsta, Gorice in Vidma, da se o tej zadevi pogovore z glavnim tajnikom Morom.

IZ STANDREŽA

V torek prejšnjega tedna je za kapjo umrla 89-letna domačinka Katarina Nanut. Bila je vedno zdrava in krepka žena ter zavedna Slovenka.

Njene telesne ostanke smo pokopali ob obilni udeležbi meščanov iz Standreža in Gorice v sredo na domačem pokopališču.

Naj pokojnici sveti večna luč! Sorodnikom, zlasti sinu g. Viljemu, izrekamo globoko sožalje.

SEJEM SV. ANDREJA

Sejem sv. Andreja se je letos uradno začel, ko je v soboto, 5. t. m., goriški prefekt slovesno otvoril srečolov v korist ustanove Odone Lenassi ter razstavo vin. Zaključila pa se je prejšnjo sredo. Pripomniti je treba, da je ta semenj po drugi svetovni vojni povsem izgubil nekdanji velik gospodarski pomen, pač pa se je znatno povečalo število naprav, kjer se obiskovalci lahko zabavajo.

Največ blaga so prodali tisti trgovci, ki so ga oddajali s pomočjo zapeljivih iger. To velja zlasti za lepe lutke, kajti kdor je imel srečo, je punčko lahko »kupil« za 100 lir. Največ jih je seveda šlo v bližnjo Slovenijo.

Kot novost letošnjega sejma omenjamo, da je na glavni dan sejma, to je v ponedeljek, bil v vseh šolah redni pouk, medtem ko že od nekdanjega dan ni bilo pouka. Prav so imeli vsi tisti časopisi, ki so to brezpotrebno »reformo« obsodili.

Iz Goriške

PREPOTREBNA ZADRUŽNA KLET

V četrtek prejšnjega tedna je bil v prostorih goriškega Kmetijskega nadzorništva važen sestanek, ki se ga je udeležilo nad 100 goriških vinogradnikov. Od teh jih je precej bilo iz naših Brd.

Ni dolgo, odkar smo v listu poročali o slabi trgovini z vinom in o nizki ceni tega za našo pokrajino pomembnega pridelka.

Tedaj smo ponovno poudarili, da je mogoče izboljšati gospodarsko stanje naših vinogradnikov le s pomočjo zdravega in krepkega združništva in z ustanovitvijo večje zadružne kleti. Dopisnik je tudi pozval oblastva, naj poskrbe, da se ta zamisel čimprej uresniči.

Na sestanku je kmetijski nadzornik dr. Marsano podal temeljito poročilo o vinski proizvodnji in o trgovini z vinom v goriški pokrajini. Med drugim je poudaril, da bo v bližnji bodočnosti goriški vinogradnik mogel uspešno tekmovati s svojim pridelkom, le če bo dobro organiziran.

Na sestanku so izvolili pripravljalni odbor, ki bo proučil, ali je mogoče ustanoviti zadružno klet. V odbor sta bila izvoljena tudi dva Slovenca, in sicer gg. Josip Gravar in Josip Perin iz Števerjana.

BOŽIČNO DARILO

Predsednik republike je dodelil goriški pokrajini 700 zavojev, ki vsebujejo oblačila, sladkarije in igrače.

Prefekt dr. Nitri je odredil, naj bodo zavoji razdeljeni med naslednje občine v Furlaniji: Krmin, Gradiška, Gradež, Tržič, Ronke, Zagraj, Škocjan, Sv. Peter ob Soči, Starancan in Turjak; od slovenskih občin pa bo dobil zavoj le Doberdob.

Bojimo se, da bo takšna razdelitev darov bolj škodovala kot koristila, ker jo bo marsikdo v pokrajini žal občutil za nesocialno. Morda bi bilo pametneje, če bi se zavoji porazdelili med vse občine po številu prebivalstva.

Zaključek misijona

Misijon za goriške slovenske vernike se je zaključil v nedeljo, 13. decembra. Treh pridig na dan se je udeleževalo nadpovprečno število ljudi in zadovoljivo so bili obiskani tudi stanovski govori za žene, moške, dekleta, fante in šolsko mladino.

Vsi trije misijonarji, gg. Šavelj, Luskar in Demšar, so si s svojimi temeljitimi govorci znali pridobiti naklonjenost vernikov, v katerih dušah so te dni spet oživele vse krščanske resnice, ki jih zlasti naša doba tako krvavo potrebuje.

Zadnjo misijonsko pridigo je imel g. Šavelj. Stolnica je bila nabito polna vernikov kot le redko kdaj, odkar obstaja. Letos praznuje ta župnija, ki je posvečena sv. Hilariju in Tacijan, 500-letnico, odkar se je ločila od župnije sv. Stefana v Solkanu.

Po pridigi je bil blagoslov, ki ga je opravil msgr. Novak ob številni asistenci sobratov. Zatem se je stolni župnik msgr. Velci v slovenščini zahvalil govornikom in obenem pohvalil slovenske vernike, da so se številno odzvali misijonskim pridigam.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Pesimizem v slovenski liriki

V roke smo dobili zadnjo letošnjo številko ljubljanske Naše sodobnosti, ki je osrednja in najvažnejša slovenska revija, naslednica bogate tradicije Ljubljanskega zvona, Doma in sveta in tolikih drugih dobrih književnih revij, ki so do druge svetovne vojne izhajale v slovenskem glavnem mestu. Ureja jo odbor, glavni in odgovorni urednik pa je Drago Šega. V odboru so med drugimi Matej Bor, Filip Kalan, Anton Ocirk, Dušan Pirjevec, Boris Zihl in Beno Zupančič.

Na uvodnem mestu najdemo dolgo razpravo Iva Pirkoviča Nesmrtni helenski genij. Helenska genialnost se je po Pirkoviču razodela zlasti s tem, da je rodila filozofa Epikura, v katerem vidi predhodnika dialektičnega materializma. Razprava vzbuja vtis, da nekateri pisci pri iskanju snovi za svoje teze nekam preveč brezskrbno in lahkotno mešajo skupaj vse mogoče, od jedrske fizike do starinslova. Krščanstvo, ki ga je širil apostol Pavel v grškem okolju, je označil Pirkovič samo za »neko novo judovsko sekto«, kar ne diši ravno po znanstveni stvarnosti v vrednotenju pojavov. Razprava razodeva veliko načitanost, pa tudi površno prebavljanje prebranega in tipični diletantizem v zaključkih, ki morajo odgovorjati izhodiščnim tezam.

SIBKO PRIPovedništvo

Pripovedništvo zastopa v tej številki Naše sodobnosti Mariborčan Smiljan Rozman in Leopold Suhodolčan. Prvi je objavil novelo Reka, ki se dogaja v predvojnem času med ljudmi tako imenovanega Starega pristanišča v Mariboru, med proletarci in splavarji. Napisana je v naivnem slogu zakasnelega naturalizma in predstavlja poskus neke kolektivne povesti, kjer ni enega samega junaka, ampak je junak vsa ulica, oziroma kolektiv, v katerem se povest dogaja. V njej ne manjka tipičnih sredstev naturalističnih in lažnosocialnih povesti: deklet, ki se izneveri revnemu fantu in se da zapeljati od bogatega trgovca, nezakonski otrok, ki umre, beznica »Pri dveh babah«, kjer se odvija velik del dejanja, črni in beli liki — črni so seveda bogati in nemčurji, beli pa proletarci — tovarniške stavke, brezposelnost itd. Kot primer za naivnost sloga naj navedemo samo prva dva stavka novele: »Reka se je vlekla skozi mesto kot svetel trak umazanega srebra. Meščani si niso mogli predstavljati svojega mesta brez reke, čeprav so nekateri govorili, da bi bilo bolje, če bi reke ne bilo, ker seka mesto na dva dela.«

Kot višek preproščine lahko označimo odstavek, v katerem Rozman pripoveduje, kako ljudje, ki so se nabrali ob reki (Dravi), puste utoniti malega dečka, kateri je padel vanjo, ne da bi kdo skočil v vodo in ga potegnil ven. Za svojo strahopetnost se izgovarjajo sami pred seboj na — okupacijo. »Saj nisem sam kriv. Kriv je čas. Potem ko bodo vozili spet splavi, ko bo igrala »Pri dveh babah« harmonika, potem bo tako kot nekoč in tudi mi bomo drugačni.«

Suhodolčan je zaključil dolgo novelo Drevo ob četrtkih, ki je razvlečena, mračna in ne posebno zanimiva zgodba spolnih odnosov med mlado partizansko vdovo in invalidom, »ki se pripravlja na pobeg v Avstrijo.« Konča se tako, da ga vdova ustrela.

Kritik ob tem ne more reči drugega, kot da je snovna lestvica mladih slovenskih pripovednikov hudo revna in da je vse to le neki dozdevni, sintetični realizem, zvarjen v retorti. Vse dogajanje je mračno, turobno, ljudje so ujeti vanj, ne da bi se mogli rešiti, kot se ne morejo muhe na muholovcu.

PESIMIZEM V POEZIJI

Še hujši pesimizem najdemo v pesmih Ivana Minattija in Nika Grafenauerja. V njih ni ene same vedre strune. Kot primer naj ponatisnemo Minattijevo pesem »Kaj naj ti dam?«

Ne morem ti dati
smeha —
preveč je joka v meni,
ne svetlobe —
v meni črna praznina zija,
ne vere —
ali naj gnezdi ptič na usahlem drevesu?
ne neugnane rasti —
mrtvo, steptano pogorišče sem,

ne sebe —
preveč sem od trav in spominov.

Ničesar ti ne morem dati.

Samo to težko, lačno kri,
ki se pohlepna skozme vali:
jemati!

Druga njegova pesem se začneja z verzi:
V otrplih rokah
prenašam srce,
trudno, mrtvo srce.

Prva pesem Nika Grafenauerja pa se začneja takole:

Utrujen nisem,
samo mrznja je v meni.
Vem,
moj trhlji upor ne bo preokrenil stoletja
in zato
ni druge svetlobe kot ta, ki jo imamo
krvavo obrobjeno z grožnjo...

Po miselni globini in izbranosti izraza prevladujejo Grafenauerjeve pesmi. Oba pa sta iskrena in izvirna. Po tem se pesmi ugodno razlikujejo od pripovedne proze, ne samo v tej številki Naše sodobnosti, ampak v vsej današnji slovenski književnosti. Toda pretresljivi pesimizem, ki preveča današnjo slovensko poezijo, bi zaslužil, da mu nekdo posveti več pozornosti in skuša dognati njegove vzroke. Kaj je tisto, kar vzbuja v mladih pesnikih tak dvom nad življenjem in povzroča v njih praznino? Čutimo namreč, da to ni samo retorika, kot je »socialnost« njihovih vrstnikov novelistov, ampak resnično čustvo življenja.

Slovenstvo in svetovni nazor

Krožek slovenskih izobražencev v Trstu je prejšnji petek priredil zanimivo predavanje. Dr. Mitja Biteznič je govoril o temi: slovenstvo in svetovni nazor. V predavanju je poudaril razliko med narodnostjo in svetovnim nazorom ter prikazal usodne posledice istovetenja obeh pojmov. To napako so pripadniki raznih političnih smeri delali v preteklosti in jo žal še ponavljajo. Nenaravna politična zagrizenost in razcepljenost med Slovenci izhajata prav iz te zmote.

Zato bi se morali končno zavedati in priznati, da smo lahko vsi Slovenci in soustvarjalci slovenske kulture, ne glede na to, če pripadamo temu ali onemu svetovnemu nazoru. Nепrestano poudarjanje svetovnonazorskih razlik tudi v vprašanjih, kadar te niso važne, je škodljivo, ker razkraja slovensko narodno skupnost.

Poslušalci, ki so se predavanja udeležili v lepem številu, so z zanimanjem spremljali govornikove izvajanja. Na koncu pa se je razvila živahna razprava.

GLEDALISKA SEZONA

Po dolgem času bo tudi Gorica deležna svoje zimske kulturne sezone. Italijanska gledališka družina iz Trsta bo gostovala s šestimi igrami. Za 22. december je na sporedu Gogoljev Revizor. Sledila bo izvirna igra I dadi e l'archibugio pisatelja Baldaccija. Na dveh večerih bo gostoval tudi baletni zbor iz Rima. Vse predstave bodo dali v gledališču na Telovadnem trgu. Radi bi vprašali, kdaj bodo dovolili tudi slovenskemu gledališču iz Trsta nastop v kaki večji goriški dvorani.

Kulturne vesti

• Ljubljanska radijska postaja je oddajala 10. t. m. v večerni književni oddaji ob 21. uri izbor iz sodobne italijanske lirike. Zastopani so bili pesniki iz zadnjih 40 let.

• Od srčne kapi je umrl slavn francoski filmski igralec Henri Vidal, mož Michèle Morgan. Star je bil šele 40 let. V svojem zadnjem filmu je igral skupno s Silvijo Lopez, ki je umrla še pred njim.

• Charlie Chaplin je dobil še sedmega otroka od svoje žene Oone, ki je hčerka slavnega dramatika O'Neill. Rodila mu je hčerko, ki so jo krstili za Annette Emily. Chaplin je izjavil, da še ne misli na starost, čeprav ima nad 70 let. Žena je 40 let mlajša.

V OBRAMBO SLOVENSKE KNJIZEVNOSTI

V esejskem delu revije najdemo daljši članek Filipa Kalana o Francetu Koblarju za njegovo sedemdesetletnico ter anketo Poja sodobne umetnosti, na katero odgovarjajo Stojan Batič, Edo Ravnikar, Melita Vovk in Beno Zupančič. Pavle Merku piše o judovsko-švicarsko-francoskem skladatelju Ernestu Blochu in v rubriki Glasba hudo raztrga monografijo Lucijana Marije Škerjanca o Antonu Lajovicu. Človek ima nehoti vtis, da je Merkujeva kritika napisana iz nekake osebre antipatije in zlasti iz nasprotstva do Škerjančevih teoretičnih postav.

Zelo aktualni pa sta tokrat rubriki Glose in komentarji, v katerih Bojan Stih in Društvo slovenskih književnikov odločno nastopata proti poskusom nekaterih beograjskih krogov, ki prikazujejo v antologijah, namenjenih tujini, književnosti jugoslovanskih narodov kot eno samo »državno« književnost. Taka poskusa predstavljata n. pr. antologiji »jugoslovanskega« pripovedništva in »jugoslovanske« poezije, ki ju je izdal srbski književnik Zoran Mišić pri francoski založbi Seghers. Obe sta vzbudili v Sloveniji hudo nevoljo, ker v njih niti ni označeno, kakšne narodnosti je kateri pisatelj. »Sicer pa lahko povabi Mišić k uporabi svoje enciklopedije še mnogo duhovnih sobratov, med njimi prav gotovo tudi tiste, ki so na frankfurtskem knjižnem sejmu razstavili dve sami slovenski knjigi, in to dva turistična vodiča. Zakaj od Zorana Mišića do trpke zgodbe iz Frankfurta je res samo en korak! Ta pa je lahko usoden za tistega, ki ga napravi«, piše Bojan Stih.

Društvo slovenskih književnikov pa objavlja glede te zadeve svoje dopisovanje z raznimi beograjskimi komisijami in z društvi pisateljev po drugih republikah.

Tako zreli decembrska številka Naše sodobnosti stvarnost današnjega slovenskega književnega življenja.

Kulturna revija

Društvo slovenskih umetnikov nam je poslalo v objavo daljši dopis, iz katerega povzemamo glavne misli. Društvo sporoča, da je na nedavnem obnem zboru sklenilo čimprej prirediti izdajati kulturno revijo. Ker pa so za njeno izdajanje potrebna precejšnja denarna sredstva, ki jih društvo nima, se obrača za pomoč na vso goriško in tržaško javnost. Vabljeni so zlasti slovenski trgovci, naj reviji pomagajo tako, da v njej objavljajo oglase.

Reviji niso še dali imena. V tej zvezi se društvo tudi obrača na javnost za nasvet. Predloge je treba poslati na naslednji naslov: Sancin Lelja, Trst, ul. Geppa 9.

Knjiga v Kopru

V Kopru je že teden dni odprta razstava italijanskih knjig. V slikoviti palači Tacco je razloženih nad tisoč knjig, dela tri sto avtorjev. Za ta kulturno pomembni dogodek ima največ zaslug italijanski generalni konzul v Kopru g. Zecchin. Razstava, ki je prišla iz Beograda in se bo nadaljevala na Reki, ima namen zblížiti in spoznavati kulturno dejavnost obeh sosednjih narodov. To misel so poudarjali na otvoritvi tudi predstavniki iz Trsta in predsednik koprskega okraja.

Zeleti je treba le, da se ob takih kulturnih priložnostih povabijo tudi predstavniki kulturnih organizacij našega zamejstva.

STARA GARDA UMIRA

Dne 3. decembra je v Rimu umrl 71-letni italijanski pisatelj Giuseppe Zucca. Še mlad je prišel v Rim, kjer se je posvetil peresu. Na višku svoje delavnosti je bil med leti 1920 in 1930. Zaslovel je s humoreskami in satirami, ki so jih izvajali tudi na odru. Znani so Una tovgaglia per 24, Il morbo della virtù in Latte in bottiglia. V poznejših letih je pisal novele in drame, ki pa zaostajajo za njegovimi mladostnimi spisi.

NOV ROMAN

Pisatelj Riccardo Bacchelli je izdal pri Mondadoriju nov roman z naslovom Non ti chiamerò più padre. Snov obsežne knjige je zajeta iz srednjeveške mestne družbe 13. stoletja. Nekaka osrednja osebnost je oče sv. Frančiška, Bernardone. Okrog nje je pisatelj nanizal na stotine resničnih in izmišljenih drugih oseb. V romanu, pisateljski zvrsti, ki jo Bacchelli najraje uporablja, veje pristni duh komunalne Italije in srednjeveškega mističizma.

Olje iz sončnic

Olje iz sončnic predstavlja v Rusiji več kot polovico vse proizvodnje rastlinskih maščob. Zato so v Rusiji cele planjave posajene samo s sončnicami. Sedaj poročajo, da se je Rusom posrečilo vzgojiti nove sorte sončnic, ki dajo mnogo več olja kot prejšnje. Odstotek olja v sončnicah so dvignili v povojnih letih več kot za 1/4. Medtem ko so pred vojno iz 100 kg semen dobili nekaj nad 29 kg olja, so ga lansko leto nad 39 kg. Letos odstotek ni tako visok, ker je sončnicam škodovala suša.

ATOMSKA ENERGIJA IN MORSKA VODA

V ZDA gradijo že drugo tovarno, kjer bodo uporabljali atomsko energijo za razsoljevanje morske vode. Novi obrat bo dnevno spremenil 37.850 hl morske vode v pitno.

Ce je po eni strani važno, da bodo imeli pitno vodo v obmorskih krajih, kjer ni dovolj navadne vode, je še važnejše, da odsej obstaja možnost, namakati s sladko vodo prostrane puščave (Saharo, Arabijo itd.) in pridobiti milijone kv. kilometrov plodne zemlje, na kateri bodo pridelovali hrano za človeštvo, ki se tako hitro množi.

MUHE PROTI MUHAM

Medtem ko je v mestih mušja nadloga tako rekoč odpravljena, je še mnogo v naseljih, kjer gojijo živino, kokoši in druge živali. Proti muham uporabljajo mnoga sredstva, v zadnjem času pa so v ZDA, predvsem v Kaliforniji, začeli širiti posebno muho iz rodu stratiomyja, ki za ljudi in živali ni posebno sitna, ker prileti le redkokdaj v hišo ali v hleve. Izkazalo se je, da njene ličinke zelo spretno uničujejo ličinke domače muhe.

Industrijska uporaba slame

Na Holandskem sejejo rž, pšenico, oves in ječmen, ki dajejo letno okoli 1 milijon 800 tisoč ton slame. Večino porabijo za krmo in nastilj, več kot 30% ali 580.000 ton slame pa gre za izdelovanje lepenke (kartona) in celuloze, vrvi in zidakov za zgradbe.

ŽENA IN DOM

Naša miza

Ker bi staromodna pisalna miza v današnjih stanovanjih zavzela preveč prostora, se je danes spremenila in postala majhna ter priročna. Pisalne mize v stanovanjih ne rabimo vsak dan (to seveda ne velja za tiste, ki doma delajo); potreben nam je prostor za papir, razna potrdila in podobno. Z majhno pisalno mizo si pa lahko uredimo prostor za vse stvari in mizo hkrati lahko uporablja vsa družina.

Za pisalne mize ne kupujemo vseh pisalnih potrebščin, ampak samo predmete, ki jih v resnici potrebujemo. Nujno je potrebna le namizna svetilka. Pri delu je važna pravilna osvetlitev, ki naj pada z leve strani. Zato pazimo, da svetilko postavimo v primeren kot. Nakit in denar ne spada v mizo, ki ima navadno ključavnico. Kadar imate goste, lahko uredite na pisalni mizi hladen prigrizek.

V majhno stanovanje ne spada velika miza. Morda ustrezne mize ne boste dobili v trgovini, prav gotovo pa vam jo bo posebej napravil mizar. Lahko si zamislite mizo, ki bo imela premično višino: če bo stala ob kavču, bo nizka, če pa boste na njej postregli kosilo, jo boste dvignili. Morda bi jedilni prostor lahko uredili v okviru vaše knjižne police. V polico vgradite ploščo, ki jo lahko spustite, oziroma pripnete na steno, če je ne uporabljate; sicer pa vam služi za jedilno ali delovno mizo.

Zapomnite si, da je udobnost mize v glavnem

GOSPODARSTVO

Jugoslovanske suhe češplje

Suhe češplje imajo zelo važno vlogo v jugoslovanski izvozni trgovini in predstavljajo zelo važen dohodek zlasti za kmetovalce v Bosni in zapadni Srbiji. Jugoslovansko blago pa ni ravno prvovrstno in se po dobroti doslej ni moglo še primerjati s podobnim blagom iz Kalifornije (ZDA). Vse pa kaže, da bodo Jugoslovani v bližnji bodočnosti znatno izboljšali ta pridelek in lahko konkurirali Amerikancem, ker so se

odločili, da bodo skrbneje odbirali surovo blago — sveže češplje — in jih smotrneje sušili.

Cešplje so Jugoslovani doslej sušili v nad 5.000 majhnih sušilnicah in zato je razumljivo, da vse blago ni moglo biti enako dobro. Majhne sušilnice pa bodo v kratkem izginile, ker bodo zgradili nekaj večjih sodobnih sušilnic. Po različnih poskusih so se odločili, da jih zgrade po vzoru ameriških sušilnic vrste Kalifornija. Za ogrevanje naprav uporabljajo petrolej. Češplje naložijo na majhne železniške vozove, ki se počasi premikajo skozi topel predor iz opeke, kjer se češplje postopno sušijo. Letos je delovalo že 90 takih sušilnic, prihodnje leto pa bo začelo obratovati nadaljnjih 100. V vsaki tovarni bodo dnevno posušili okoli 100 stotov svežih češplj, iz katerih bodo dobili okoli 30 stotov suhega blaga. Pričakujejo, da bo prihodnje leto iz teh modernih sušilnic prišlo okoli 120.000 stotov suhih češplj. V naslednjih 3 ali 4 letih nameravajo zgraditi toliko modernih sušilnic, da bodo lahko zadostovale za ves pridelek.

S sušenjem pa delo ni zaključeno, kajti inozemski trg tudi zahteva, da se blago predstavi v lični obliki, to je v ličnih zavojih. Zato nameravajo urediti tudi 8 modernih obratov za izdelovanje opreme. Trije so že v gradnji, in sicer v Brčkem, Šabcu in v Osečini.

— • —

S čim uničujejo rastline v vodi

Vodovode, ki niso pokriti in ki služijo predvsem za namakanje, morajo vsako leto čistiti, da iz njih odstranijo razne rastline, katere ovirajo tok vode. Znanstveniki so iskali sredstva, ki bi to delo prihranila in so doslej že odkrili več kot 20 sredstev. Amerikanci uporabljajo v ta namen največ raztopino 2,4 D, ki jo primešajo tekoči vodi. S tem so se stroški za čiščenje 1 km kanala zmanjšali od 160.000 na 11.600 lir.

RIBJA MOKA V PRAŠICEREJI

Iz ribje drobovine so začeli izdelovati posebno moko, ki zadovoljivo vpliva na razvoj prašičev: njih teža se mnogo hitreje dviga, če običajni krmi dodamo nekoliko te ribje moke, ki jo živali prav rade uživajo.

KORUZA, ODPORNA PROTI KORUZNEMU ČRVU

Koruzni črv povzroča letno milijarde škod na koruzi, čeprav so bili za njegovo uničenje izdani strogi predpisi. Proti temu škodljivcu pa ni pravega sredstva.

Na vseučilišču v Wisconsinu (ZDA) so vzgojili sorto koruze, ki je koruzni črv ne napada. Ugotovili so, da se to dogaja, ker se v tkivu nove sorte nahaja posebna kemična snov, ki zamori še mlade črve. Tej snovi so dali ime RFA (Resistance Factor A). S to koruzo vzgajajo že nove hibridne sorte in upajo, da bodo ZDA in za njimi ves svet imeli v kratkem dovolj semena nove koruze, ki jo koruzni črv ne bo napadal, se pravi, da ji ne bo mogel več škoditi.

Piščanci - pohanci v ZDA

Sodobna vzreja piščancev — pohancev (broilers) se je začela v ZDA in se od tam širi po vsem svetu. Kako se je razvila v ZDA, nam najočitneje pokažejo naslednje številke:

L. 1948 je bilo v ZDA prodanih 400 milijonov piščancev — pohancev. Povprečna cena je znašala 38 centov za libro ali okoli 525 naših lir za en kg. Vzreja se je v naslednjih letih stalno dvigala in so l. 1957 prodali že eno milijardo in 300 milijonov piščancev — pohancev. Z naraščanjem potrošnje je cena padala, tako da je l. 1957 srednja cena znašala 20 centov za libro ali okoli 275 naših lir za kg. Po tako nizki ceni si tudi najrevnejša družina lahko privoščijo piščanca. Zaradi velike potrošnje in nizkih cen so pa morali propasti mnogi majhni rejci in se je reja piščancev popolnoma industrializirala: strojne naprave so nadomestile človeško delovno silo. Veliki odjemalci, predvsem veleblagovnice (supermarket) napravijo danes z rejcem pogodbo, da odkupijo določeno število piščancev po določeni ceni, tako da rejec že vnaprej ve, komu bo blago oddal in po kakšni ceni. Zdi se, da se bo v kratkem industrializirala tudi prašičereja.

odvisna od primerne sedeža. V majhnih stanovanjih so mize, ki jih potrebujemo samo za obe in večerje, pravcata potrata prostora. V majhna stanovanja spada namreč miza, ki je vsestransko uporabna. Pri jedi ni dobro, če prenikajo sedimo, ker to povzroča krče in škoduje zdravju. Ni dovolj, da je miza primerno visoka, kajti zraven moramo imeti tudi ustrezne stole. Kadar jih kupujete, sedite za poskus vanje vsaj pet minut.

Praktične so toaletne mizice, ki so včasih nujno spadale k spalnici, a danes niso več moderne, ker zavzemajo preveč prostora. Vendar ženska mora imeti prostor za lepotilna sredstva, hkrati pa tudi prostor, kjer se v miru in udobno počee in opravi svojo nego.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 16. decembra si dobil, oz. dal za:

ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,60—24 lir
100 dinarjev	70—75 lir
100 francoskih frankov	122—126 lir
funt sterling	1715—1760 lir
nemško marko	147—149 lir
švicarski frank	143—145 lir
pesos	6—9 lir
zlatu	706—709 lir

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Slična hudodelstva so se tiste dni godila tudi drugod po Porečini, kjer so posameznim posestnikom zapalili dom ali izpuščali vino iz sodov. Mnoge so zaprli orožniki, druge črnuhi vlačili na sedeže stranke. Vsi ti nesrečniki 15. maja seveda niso mogli na volišče.

GLASOVANJE V KLANCU

Zelo »svobodno« se je opravilo glasovanje tudi v Klanecu. Črnuhi so že na večer pred volitvami odpeljali iz vasi zaupnika Jugoslovanske narodne stranke. Kam so ga odgnali, naši ljudje niso vedeli, znali so le, da so prišli ob svojega zakonitega zastopnika.

Ko so se drugi dan ob 7. uri zbrali pred volilnimi prostori, je komisija začetek glasovanja.

58. Dr. E. BESEDNJAK

valnega postopka toliko časa zavlačevala, dokler niso dospeli v Klanec fašisti. Nasilniki, ki so bili dogovorjeni z orožniki, so bili sestavljeni povečini iz — **železniških nameščencev** na postaji Herpelje-Kozina.

Ko je postalo jasno, da slovenskih volivcev nikakor ne bo mogoče prepričati, da bi glasovali za fašistovske kandidate, so črnuhi poskusili z drugimi sredstvi. Nekaj pred poldnevom se je približno 10 metrov od volišča za farovškim zidom iznenada razpočila bomba. Prebivalstva se je lotil preplah in začelo je bežati, da se izogne neznanemu nesreči.

DVA RANJENCA

Naši zavednejši in pogumnejši možje so volivce bodrili in nagovarjali, naj se ne dajo zbežati ter ohranijo hladno kri. In res so se dali prepričati, strnili svoje vrste in se spet razmestili pred voliščem. To je fašiste razsrdilo in vmes je posegel sin samega vladnega civilnega komisarja Ulrizija, torej sin moža, po-

klicanega skrbeti za spoštovanje državnih zakonov.

Mladi Ulrizi je drzno stopil med volivce, jih začel izzivati, jim delati silo in jim uničevati glasovnice. Orožniki so stali zraven, a mirno trpeli protipostavno nasilje. Naše ljudi je to tako užalilo, da so hoteli v znak ogorčenja in protesta zapustiti volišče in oditi.

To fašistom spet ni bilo prav. Ulrizi je začel **volivce — klofutati** ter s pomočjo svojih oboroženih pajdašev še huje trgati na kose njihove listine. Zadržanje orožnikov je bilo sramotno. Namesto da bi tepenim priskočili na pomoč in Ulrizija ter tovariše zgrabili, so zločincem še — **pomagali**: tudi oni so Slovence jemali glasovnice in jih uničevali. V Klanecu so bili ta dan poleg orožnikov še vojaki, da pomagajo vzdrževati javni red in mir, o katerih je bil Piccolo pred časom pisal, da »ne poznajo šale.« Vendar so ubogi fantje stali mirno ob strani, ker niso imeli drugačnega povelja.

Ko so naši ljudje videli proti sebi združene črnuhe in orožnike in, da jih tudi vojaki ne ščitijo, so uvideli, da jim ni pomoči. Začeli so bežati. Fašisti so pa jemali vojakom iz rok puške in streljali za Slovenci, od katerih sta bila dva ranjena. S tem so bile 15. maja zaključene volitve v Klanecu.

VOLITVE V DEKANIH

Ravno tako kot v Klanecu so se orožniki ponizali v navadne pomagače črnuhov v Dekanih. Tudi tu se je glasovanje toliko časa zavlačevalo, dokler ni pridrvel okoli 9. ure zjutraj v vas tovarnik z dvanaestorico oboroženih fašistov iz Kopra in Milj. Ti so se takoj napotili k volišču, kjer je stala že od 7. ure velika množica ljudi pred poslopjem.

Svojo »agitacijo« so fašisti pričeli na kaj enostaven način: slovenskim domačinom so zagrozili, da jim zažgejo vso vas, ako ne bo-

do glasovali za Italijanski narodni blok. Istočasno so se oboroženci postavili pred glavni vhod v volilne prostore ter prisilili vsakega volivca, da jim pokaže glasovnico, katero so mu takoj pred nosom raztrgali na kose.

Dolžnost prisotnih orožnikov je po zakonu bila, da proti zločinskemu ravnanju fašistov odločno nastopijo, da nasilneže zgrabijo in pokličejo na odgovornost. Namesto tega so se pa čuvarji zakona sami priključili nepridipravom in jeli preiskovati volivce, ki so čakali, da pridejo na vrsto in stopijo pred komisijo. Pri tem so bili orožniki ostrji: nekega našega moža so preiskali do nagega, izvlekli so mu glasovnice iz neder in jih uničili. Ravno tako so trgali glasovnice Jugoslovanske narodne stranke drugim volivcem.

TRESKAJOČE GRANATE

Naši ljudje so bili seve silno ogorčeni in so se hoteli v znak protesta odstraniti. Brigadir, ki se je bal, da pride do nemirov, je poklical »na pomoč« skupino vojakov, da pomorejo vzdrževati javni red in kmalu zatem je priropotal v Dekane nov tovarnik oboroženih fašistov, ki so začeli vnašati med prebivalstvo strah in »disciplino« na ta način, da so lučali sem ter tja po vasi ročne granate.

Kako so smeli orožniki mirno trpeti, da zasebniki, kot so bili črnuhi, z razstreljevanjem granat ogrožajo in plašijo nedolžno prebivalstvo? Da se je to moglo v Dekanih ob belem dnevu goditi, nam dokazuje, v koliki brezzakonitosti so tedaj živeli Slovenci. Fašisti in orožniki so bili pač domenjeni, spadali so pod isti krov, se pravi vsi skupaj v ječo! Hudodelci eni in hudodelci drugi!

Dekance so sramotne razmere tako žalile in razbesnile, da so sklenili pustiti volitve v nemar in oditi domov. Glasovnice naše stranke, ki so imeli pri sebi, so jim namreč raztrgali fašisti in orožniki, v volini celici jih pa tudi ni bilo več, ker jih je nekdo tudi tam uničil ter pustil na uporabo le tiste Italijanskega narodnega bloka. (Nadaljevanje)

Se danes mi je nerazumljivo, kako da se niso tisti otroci nikomur zasmilili in da se nobena človekoljubna ustanova ni zavzela zanje, da bi jih spravila iz taborišča ali da bi jim vsaj olajšala usodo. Jasno je, da niso sami ničesar zakrivali, a tudi če bi bili napravili kak prestop v krajih, kjer so prej živeli — morda so bili njihovi starši na delu v Nemčiji in nato poslani v koncentracijsko taborišče, ali pa so ujeli otroke kje pri partizanih — bi bili morali upoštevati splošno priznano pravno normo, da tak otrok ni kazniv za dejanja proti zakonu in da spada kvečjemu v poboljševalnico in šolo. Nikakor pa ne v koncentracijsko taborišče. A kolikor mi je znano, se ni ves čas prav nihče zanimal za usodo tistih revčkov, če izvzamemo — kot že rečeno — nekatere internirance, zlasti iz Revierja, ki so jim stisnili včasih v roko kak majhen priboljšek ali jim vsilili kakšno vitaminsko tableto.

Mednarodni Rdeči križ, ki je odrasle internirance nekaterih zahodnih narodnosti bogato zalagal s paketi, ni poslal tem otrokom niti enega samega darilnega zavoja. Lahko si predstavljamo, s kakimi poželjivimi očmi so otroci gledali Francoze in druge, ko so ljubeče odnašali svoje pakete s pošte in grizli čokolado. Bogve, ali so se sploh še spominjali okusa čokolade. Toda zanj niso nikoli beračili in tudi za nič drugega.

Tudi še zdaj se mi misel mnogokrat vrača k tistim otrokom. Bogve, kaj je postalo iz njih? Upam, da jih je življenje dozdej vsaj delno poplačalo za tisto prezgodnjo, nezasluzeno trpljenje.

Priznati pa je tudi treba, da se je surovost SS-ovcev poleti 1944 nekoliko skrhala. Morda zato, ker si tudi oni niso mogli več prikrivati, da se bliža konec vojne, in da jih je Hitler ves čas samo »farbal« s tistim svojim »tajnim« orožjem, ki ga ni hotelo biti od nikoder. Marsikdo med njimi je začel morda po-

V DACHAUSKIH BLOKIH

112

E. Z.

dolgemu času spet nekoliko razmišljati. Vendar so nas nekateri »Sturmabführerji« in kar je bilo takih funkcij, še radi gnjavili s tem, da so nas pustili zvečer dolgo stati na taboriščnem trgu pri »apelu«, zlasti če je deževalo. Včasih se pri štetju kaj ni ujemalo, tako da so neštetokrat obšli vrste in nas vedno spet preštevali, nato pa primerjali zapiske in se posvetovali z blokovnimi starešinami, dokler niso ugotovili, kje je napaka. Pri jutranjih apelih je šlo v takem primeru navadno za koga, ki je zaspal in ga »štubak« ni pravočasno opazil, da bi ga vrgel z ležišča, ali za kakšnega umirajočega ali že mrtvega, ki seveda ni prišel na »apel«, štubak pa se ni spomnil nanj. Včasih se je štubak v diru spustil nazaj proti bloku, da bi poiskal manjkajočo »številko« in jo nato ves besen pripeljal na trg, brcajoč jo od jeze. Seveda so se znesli nad takim revežem tudi SS-ovci, preden je lahko stopil v vrsto. Bil je lahko še zadovoljen, če se mu je zgodilo samo to in ga niso obdolžili, da je hotel pobegniti.

Duhovniki so prikorakali k »apelu« v lastni koloni, ker so bili — kot omenjeno — na posebnem bloku, na katerem ni bilo drugih internirancev. Stali so blizu nas. Med njimi je stal zaradi svoje visoke in krepke postave na daleč viden štajerski prošt Munda, ki so mu v taborišču, kjer je bil prej — menda v Auschwitzu — amputirali roko v laktu, da mu je visel navzdol prazen rokav. Kljub temu je bil pogumen in veder. Pogosto sem ga slišal, da se je šalil z ljudmi na taboriščni cesti.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Najboljši smučarji sveta

Bližajo se tekme za olimpijski lov. Smučarji posameznih držav se vestno pripravljajo, da bi v Squaw Valleyu (ZDA) krepko branili čast svoje države. Kdo bo zmagal? Zelo težko je to napovedati, čeprav nekateri menijo, da bo Sailerov prestol zasedel mladi Schranz (Avstrija). Drugi spet mislijo, da bo zmagal Amerikanec Werner ali Švicar Staub.

Te dni sta znana strokovnjaka za alpsko smučanje Avstrijec Wolfgang in Švicarka Roth sestavila uradno lestvico letošnje sezone in pri tem upoštevala skoraj vse tekme.

Lestvica je naslednja:

Moški: Smuk - 1. Schranz (Avstrija) in Werner (ZDA), 3. Staub (Švica), 4. Molterer (Avstrija) in 5. Forrer (Švica). Slalom - 1. Molterer (Avstrija), 2. Bonlieu (Francija), 3. Werner (ZDA), 4. Leitner (Avstrija) in 5. Schneider (Švica). Veleslalom - 1. Staub (Švica), 2. Wagnerberger (Nemčija), 3. Bonlieu (Francija), 4. Rieder (Avstrija) in 5. Hinterseer (Avstrija). Skupna lestvica: 1. Molterer (Avstrija), 2. Staub (Švica), 3. Werner (ZDA), 4. Bonlieu (Francija), 5. Zimmerman (Avstrija), 6. Hinterseer (Avstrija), 7. Schranz (Avstrija), 8. Wagnerberger (Nemčija), 9. Gramshamer (Avstrija) in 10. Forrer (Švica). Države: 1. Avstrija, 2. Švica, 3. Francija, 4. Nemčija, 5. ZDA in 6. Italija.

Ženske: Smuk - 1. Netzer (Avstrija), 2. Pitou (ZDA) in 3. Riva (Italija). Slalom - 1. Waser (Švica), 2. Sperl (Nemčija) in 3. Grosso (Francija). Veleslalom - 1. Netzer (Avstrija), 2. Telling (Francija), 3. Björnbacken (Norveška). Skupna lestvica: 1. Netzer (Avstrija), 2. Telling (Francija), 3. Schir (Italija), 4. Snite (ZDA) in 5. Chamot-Berthod (Švica). Države: 1. ZDA, 2. Švica, 3. Avstrija, 4. Italija, 5. Francija, 6. Norveška, 7. Nemčija in 8. Kanada.

Skupna lestvica držav (moški in ženske): 1. Avstrija, 2. Švica, 3. Francija, 4. ZDA, 5. Nemčija, 6. Italija, 7. Norveška in 8. Kanada.

Od športa do športa

Znani francoski športni dnevnik L'Equipe je objavil lestvico najboljših tenistov sveta. Na prvem mestu najdemo Američana Pancha Gonzalesa, na drugem in tretjem pa Avstralca Hoda in Rosenwalla. Med nepoklicnimi igralci je prvi Avstralec Fraser, ki so ga uvrstili na 10. mesto skupne lestvice, in sicer pred Olmedom (11.) in Krishnanom (12.). Znani ameriški smučar Bud Werner ne bo nastopil na olimpijskih igrah, ker si je prejšnje dni zlomil nogo. Šveda Johanssona so Američani proglasili za najboljšega boksarja vseh kategorij v letu 1959. Košarkarski predstavništvi SZ gostujeta v ZDA. Ameriško moštvo Wickers Wichita je premagalo rusko moško ekipo (95:74), ruska ženska postava pa je porazila (74:33) predstavništvo Wayland Collegea. V tekmah za nogometno prvenstvo Južne Amerike sta Urugvaj (4:0) in Brazilija (3:2) premagali Ekvador in Paragvaj. Švica je prejšnje dni porazila v hokeju na ledu Italijo (4:3). Srečanje je bilo v Milanu. V povratnem srečanju pa je v Ambriju Italija premagala Švico (6:3). Francoz Closset je v Parizu osvojil prvo mesto v sablaškem tekmovanju za nagrado Martini.

BRABHAM, NOVI SVETOVNI PRVAK

V avtomobilski dirki za veliko nagrado Amerike, ki je bila v soboto v Sebringu, se je na prvo mesto uvrstil Bruce Mc Laren (Nova Zelandija) na vozilu znanke Cooper. Na drugo mesto se je uvrstil Francoz Trintignant. Novi svetovni prvak je postal Av-

stralec Jack Brabham (31 točk) pred Angležem Brooksom (27) in Angležem Mossom (25,5).

Glasgow ali Madrid

Prejšnji teden so v Parizu določili spored tekem med nogometnimi enajstoricami, ki se bijejo za Pokal prvakov. V četrtini finala se bodo pomerili: Barcelona (Španija) - Wolverhampton (Anglija), Sparta-Rotterdam (Nizozemska) - Glasgow Rangers (Škotska), Fenerbache (Turška) ali Nice (Francija) - Real Madrid (Španija) in Frankfurt (Nemčija) - Wiener (Avstrija). Odločilna tekma med turško in francosko enajstoročico bo 23. decembra v Ženevi.

Sklenjeno je bilo, da bo finalna tekma v Glasgowu. Če se pa bosta morala v finalu srečati dve španski moštvi, se bo tekma odigrala v Madridu.

NEPREMAGLJIVI ROBINSON

Svetovni boksarski prvak srednjetežke kategorije, 40-letni Ray Sugar Robinson je v torek odločno porazil mladega Amerikanca Boba Younga. Srečanje se je zaključilo že v 2. rundi, ko je črnski prvak že vpetič z močnim udarcem zgrudil na tla nasprotnika in je sodnik prisodil zmago Robinsonu zaradi tehničnega k. o.

Za srečanje je bilo mnogo zanimanja, ker je že poteklo 20 mesecev, odkar Robinson ni bil več na ringu, in ker se bo moral 22. januarja pomeriti s Paulom Penderjem za naslov svetovnega prvaka.

Svetovni prvak peresne kategorije Davey Moore je porazil Mehikanca Hilario Moralesa. Zmagal je po točkah v 10 rundah.

NAMIZNOTENISKO SREČANJE: ARAC - BOR

V ponedeljek je bilo v Trstu namiznoteniško srečanje med moštvom italijanskega kluba ARAC in ekipo slovenskega športnega društva Bor. Med Italijani so nastopili najboljši namiznoteniški igralci iz Trsta, Gorice in Vidma in zato je razumljivo, da se je srečanje zaključilo v njihovo korist (8:1). Edino zmago za Slovence je dosegel Merlak. Slovenska ekipa je mlada in ji srečanja z močnimi nasprotniki le koristijo. Naši igralci se v nedeljo pomerijo z ekipo iz Kopa.

Več je bilo godb kot topov. Po nemškem načrtu naj avstrijska vojska prodre do Valjeva in se tam omeji na obrambo, kajti glavni sunek mora biti naperjen v Rusijo.

General Potiorek se je pa s Conradom domenil, da bo avstrijska armada prešla v napad in si nabrala lovorik, da se ne bo samo Nemci bahali z zmagami.

Dne 12. avgusta so avstrijske čete, v prvi vrsti Madžari, z godbami na čelu prekorale Drino. Veselo je donela v topli poletni popoldan avstrijska godba.

Cesarska armada je šla iskat novih lovorik, kot da gre za veselo zadevo. Potiorek, ki je ob prestolonaslednikovem umoru zaključil preiskavo z besedami: »Gospoda, mislim, da je čas za kosilo!« je bil trdno prepričan, da bo v Srbiji našel še en našitek za svoj zlati generalski ovratnik.

Od treh strani so avstro-ogrske čete vdrle v severozapadno Srbijo, v smeri na Valjevo. Feldmaršal Conrad Von Hötzendorf je hotel prebrniti prvotni defenzivni načrt.

General Potiorek je z veseljem pozdravil novo taktiko svojega predstojnika, ker je bil on postavljen na čelo avstrijskih divizij in upal, da bo žarek slave padel tudi nanj, pa ni računal na vojvodo Putnika in Mišića, ki sta se spretno umikala in zbirala svojo glavnino na Rudniku. Imela sta na razpolago le 250.000 Srbov in Črnogorcev, ki so bili oboroženi še po starem: bomba i nož, a se zavedali, da branijo svojo domovino pred tujcem. To jim je vlivalo kljub umikanju poguma.

General Potiorek je že brzojavljaj na Dunaj zmagoslavne novice. Toda po štiridnevni bitki na Ceru je vojvoda Stepanović pogljal poslednjega ogrskega vojaka čez Savo.

III

V soncu in senci

(Usoda Habsburžanov)

RADO BEDNARIK

Srbski Srem v Avstriji je že pozdravljaj osvoboditelje.

Na Dunaju so se sklanjali salonski vojskovodje glavnega stana nad zemljevidi in študirali, kako bi oprali sramoto avstrijskega orožja.

Udarili so Srbijo v bok preko Drine. Srbski oddelki so se morali umikati pred avstrijsko novembrsko ofenzivo. Beograd je padel. Na glavnem trgu Terazijah je avstrijsko vojno poveljstvo postavilo vislice. Na frontah se je obup zagrizel v srca srbskih borcev, ker jim je primanjkovalo bolj streliva nego kruha. Stari kralj Peter je prišel v strelske jarke in je ogovarjal junake: »Odvezujem vas prisege; kdor hoče, naj odide iz tega pekla. Bog nam pomoz!...«. Solze so se potočile po razoranah licih utrujenih borcev in vsi so ostali. Up je zaživel. Bili so se kakor levi. V ušesih jim je zvenel obupen krik mater in otrok, ki so jih okupatorji trpali v živinske vagonne in vlačili v konfinacije ter celo obešali.

Solze nedolžnih so pa vlivale poguma v srbske čete. Sijajna zmaga pri Rudniku in Suvoboru je že drugič pognala v nereden beg vso avstrijsko armado. Na Kalemegdanu v Beogradu je zopet ponosno vihrala srbska zastava in oznanjala zmago nad sovražnikom onkraj Save.

Osemindvajset tisoč mož je padlo, petdeset tisoč Avstrijcev so pa Srbi ujeli, pre-

ko sto tisoč je bilo ranjenih. Generala Potioreka je dunajska vlada odpoklicala in zaprla. V zaporu se mu je omračil um. Senca habsburške usode je padla na moža kot svoj čas na generala Benedeka, ki je moral plačevati za napake drugih.

Na prvi seji srbske narodne skupščine v Nišu je vlada podala znamenito izjavo, da »je ta borba obenem borba za osvobodjenje vseh naših nesvobodnih bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev.«

Avstrijski Slovani so še ostreje uprli oko v visoki cilj osvobojenja.

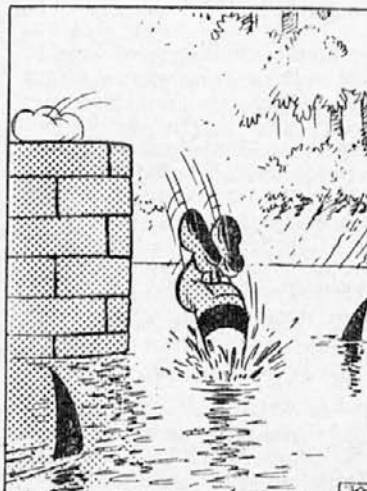
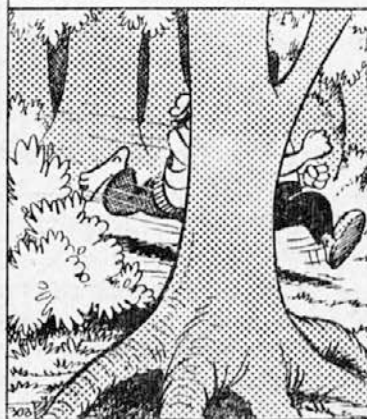
Čez Golgoto v zarje Vidove

Na srbski fronti so topovi za nekaj časa utihnili. Smrt ni več toliko žela na fronti, pač pa je divjala v zaledju. Četrta milijona ljudi je pomrlo za pegastim legarjem. Najhujše je pa zmučeno srbsko deželo šele čakalo. Njen veliki petek se je šele približeval.

Po hudih porazih na Marni in v Karpatih l. 1914 so si Nemci in Avstrijci zopet opomogli. Pripravljali so odločilni udarec proti Rusiji in Srbiji. Poleti 1915 so prodrli preko Varšave. Zdaj je prišla Srbija na vrsto. Prve dni oktobra je začelo deževati ieklo in svinec na prednje srbske strelske jarke. Srbi so v Beogradu branili ulico za ulico, hišo za hišo. Granate in šrapneli iz modernih topov so jih kosili kot snope.

(Dalje)

26

Za
našen
a
i
m
l
a
i
š
eG
u
s
a
r
j
iJOŽA GULIHOŽA JE PRIZGAL
VZIGALNO VRVICO...ŠMENTA, ZADNJI
HIP SEM PRIŠEL!
DVIGNITI MORAM
TABLO!...
UPAM, DA JO BO
LAKOTNIK
OPAZIL...HOHO, MISLIM,
DA LAHIKO
MORAVIM PGOM
VOŠČIMO DOBER
TER, KAPITAN!PRAV IMAG,
TODA ZDAJ
MORAMO
NA DELO!...
BRŽ PO
ČOLN!MEDTEM KO STA DVA GUGARJA
PONOVNO TERLA PO ČOLN NA
MORSKO OBALO...... SE LAKOTNIK NEOPAZEN
ZLEZEL IZ VODE...BRAVO, STARI,
URAGNO SI
SE IZVLEKEL!O, SI JE TUŠ
NO, BREZ
TVOJEGA OPO-
ZORILA BI ME
PRELUKVALI
KOT VOZNI
LISTER.
HVALA TI!SLOVENSKI AKADEMSKI KLUB JADRAN
Vas vljudno vabi na**Štefanovanje**ki bo 26. dec. v dvorani na Stadionu Prvega maja
Ples od 21. do 4. ure.

Igral bo

AKADEMSKI MALI ANSAMBEL

iz Ljubljane

Vstop samo z vabilom, ki ga dobite le v predprodaji
od 21. do 24. t. m. v Tržaški knjigarni.
Zaželeno temna obleka!**Koristna predavanja**Igralska šola Slovenskega gledališča v Trstu spo-
roča, da so se v ponedeljek, 7. decembra, začela
redna predavanja, in sicer vsak ponedeljek in četr-
tek v prostorih SPZ, ulica Roma 15/II. Tisti, ki bi
se hoteli še vpisati, se lahko prijavijo v pisarni
Slovenskega gledališča, ulica S. Vito 17 (od 8. do
13. in od 15. do 17. ure, razen sobote popoldne) ali
telefonsko na številko 38-236.Igralska šola obenem sporoča, da bo za vse ti-
ste, ki želijo poglobiti znanje slovenskega jezika,
priredila tečaj govorne tehnike.**KULTURNE VESTI**• Založba Random House v New Yorku je izdala
tretji zvezek trilogije romanov Williama Faulkner-
ja, katere prvi zvezek je The Hamlet, drugi The
Town in tretji, ki je zdaj izšel in ki zaključuje
trilogijo The Mansion. V njem najde svoj konec
lik Flema Snopesa.• Znana avstrijska pisateljica Helena Haluschka je
objavila pri založbi Ehrenwirth v Münchenu knjigo
»Adam und Eva unter vier Augen« (Adam in Eva
med štirimi očmi). Drobna knjiga je polna duho-
vito in pristržno povedanih resnic o razmerju med
možem in ženo. Nekaj knjig Helene Haluschka je
izšlo v slovenskem prevodu.**SINDIKAT SLOVENSKE SOLE**Redni letni občni zbor Sindikata slovenske šole
v Trstu bo dne 20. decembra v risalnici Višje real-
ne gimnazije v ulici Lazzaretto Vecchio 9/II. Občni
zbor se začne ob 9. uri z običajnim dnevnim redom.**KMETIJSKA TEČAJA**V ponedeljek, 21. t. m., se ob 18.30 prične v Do-
lini napovedani kmetijski tečaj. Enak tečaj se na-
slednji dan začne v Borštu.KROZEK SLOVENSKIH IZOBRAZENECV
v Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 18.
decembra, ob 20.30 v društvenih prostorih v
ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je**RAZGOVOR****O DELOVNEM NACRTU KROZKA**V kratkem se bo začel tečaj za strokovne
prevajalce in tolmače. Razni strokovnjaki bo-
do predavali o primerjalnem slovensko-itali-
janskem izrazoslovju s pravnega, gospodar-
skega in tehničnega področja. Kdor se na-
merava udeležiti tečaja, naj se čimprej pri-
javi v Trstu, ul. Commerciale 5/I., kjer bo
vsak delavnik od 12. do 13. ure dobil vsa
potrebna pojasnila.Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477